

Tarkastuslautakunnan arviointimuistio

VAMMAISTEN TYÖLLISTYMISTÄ TUKEVA TOIMINTA SEKÄ TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA

Tarkastuslautakunta
19.11.2025 § 50

Sisällys

Tiivistelmä	3
1 Johdanto.....	4
2 Arvioinnin tavoite ja laajuus.....	5
2.1 Työllistymistä tukeva toiminta	6
2.2 Työtoiminta	6
2.3 Päivätoiminta	7
2.4 Työllistymistä tukeva toiminta sekä työ- ja päivätoiminta tilastojen valossa	8
2.5 Alueelliset erot Pohteen sisällä.....	9
2.6 Arviointikysymykset ja kriteerit.....	10
2.7 Arvioinnin aineisto ja menetelmät	11
3 Havainnot	12
3.1 Palvelujen järjestäminen	12
3.2 Palvelupäätökset.....	13
3.3 Palvelujen saatavuus	14
3.4 Palvelujen sisältö	16
3.5 Toimitilat.....	18
3.6 Henkilöstö ja moniammatillinen yhteistyö	19
3.7 Tavoitteiden ja vaikuttavuuden mittaaminen	21
3.8 Toiminnan kehittäminen	22
4 Johtopäätökset	26
5 Tarkastuslautakunnan suositukset	28

Tiivistelmä

Tässä arvioinnissa selvitettiin, miten vammaisten työllistymistä tukeva toiminta sekä työ- ja päivätoiminta toteutuvat Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella (Pohteella).

Päivä- ja työtoiminta sekä työllistymistä tukeva toiminta muodostavat palveluiden kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on edistää sosiaalihuollon keinoin vammaisten ihmisten osallisuutta ja mahdollisuuksia työllistyä. Palvelukokonaisuus tulee järjestää vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Arviointiaineisto koostuu arviointitilaisuudessa saaduista tiedoista ja materiaaleista, vastuuyksikköpäälliköille lähetetystä kyselystä sekä tietopyynnöistä. Tietopyynnot lähetettiin Kehitysvammaisten Tuki ry:n jäsenyhdistyksille Pohjois-Pohjanmaan alueella.

Arvioinnin yhteenvedona voidaan todeta, että strategian, sote-järjestämissuunnitelman ja talousarvion 2025 tavoitteet toteutuivat osittain. Strategian tavoite tiiviistä järjestöyhteistyöstä toteutui vain osalla alueista. Osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen osalta strategian tavoite toteutui. Sote-järjestämissuunnitelman tavoitteiden osalta, alueellinen yhdenvertaisuus ei toteutunut palvelujen saatavuuden osalta. Työ- ja päivätoiminta tukivat asiakkaiden arkea, mutta tila ja resurssihaasteet sekä kuljetukseen liittyvät ongelmat vaikeuttivat palvelujen saatavuutta eri tavoin eri alueilla.

Työhön valmennusta oli kehitetty hankkeessa, jonka juurruttaminen käytäntöön oli meneillään. Myös sote-järjestämissuunnitelman tavoite työ- ja päivätoiminnan tilojen käytön optimoinnista oli edennyt, mutta tilat eivät kaikilta osin vastanneet asiakkaiden ja toiminnan tarpeisiin. Toimintasuunnitelman mukaisesti työ- ja päivätoimintaa kehitettiin yhdessä asiakkaiden, läheisten ja osittain järjestöjen kanssa. Työ- ja päivätoiminnassa nähtiin kuitenkin vielä kehittämistarpeita, muun muassa sisällön monipuolisuuden, yksilöllisten tarpeiden huomioimisen ja asiakaslähtöisyyden kehittämisen näkökulmista. Toiminnan tavoitteiden sekä palvelujen vaikuttavuuden mittaamisessa on myös kehitettävää.

Arvioinnin havaintojen ja johtopäätösten perusteella tarkastuslautakunta antaa kolme suositusta lainsäädännön vaatimusten noudattamiseksi sekä toiminnan tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden parantamiseksi.

1 Johdanto

Tässä arvioinnissa selvitettiin, miten vammaisten työllistymistä tukeva toiminta sekä työ- ja päivätoiminta toteutuvat Pohteella.

Työllistymistä tukeva toiminta ja työ- sekä päivätoiminta ovat sosiaalipalvelua. Palvelujen tavoitteena on edistää sosiaalihuollon keinoin vammaisten ihmisten osallisuutta ja mahdollisuuksia työllistyä. Sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain lisäksi asiasta säättää YK:n vammaissopimus, jossa säädetään vammaisten henkilöiden oikeudesta tehdä työtä ja osallistua yhteiskuntaan tasavertaisesti muiden kanssa. Sopimuksen artikla 27 edellyttää, että yhteiskunta edistää vammaisten henkilöiden mahdollisuutta työllistyä sekä avustaa heitä työn löytymisessä, saamisessa ja säilyttämisessä sekä työhön palaamisessa.

Työtoimintaa on mahdollista myöntää vanhan sosiaalihuoltolain mukaan tai kehitysvammalain mukaan. Kun uusi sosiaalihuoltolaki tuli voimaan, vanhan sosiaalihuoltolain työllistymistä tukevaa toimintaa ja työtoimintaa koskevat pykälät jätettiin vielä voimaan odottamaan laajempaa lakiuudistusta.

Pohteella vammaisten työllistymistä tukevat palvelut sekä työ- ja päivätoiminta tuotetaan pohjoisen ja eteläisen alueen vammaispalveluiden päiväaikaisissa palveluissa. Työtoiminta voidaan toteuttaa toimintakeskuksissa ja liikkuvana työtoimintana erilaisissa ympäristöissä tai työpaikoilla. Päivätoimintaa voidaan toteuttaa toimintakeskuksessa, jalkautuvana palveluna tai etäpalveluna. Palvelupäätökset näihin palveluihin tehdään vammaispalvelujen yhteisissä palveluissa.

Arvioinnin tavoitteet on johdettu Pohteen strategiasta, sote-järjestämissuunnitelmasta sekä talousarviosta 2025 ja toiminta- ja taloussuunnitelmasta 2025–2027. **Pohteen strategiassa** kohdassa ”Ihmistä varten” toimenpiteenä on tiivis yhteistyö järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Lisäksi osallisuus ja hyvinvoinnin edistäminen ovat osa kaikkia hyvinvointialueen palveluja.

Sote-järjestämissuunnitelmassa on tavoite *”vammaiset asiakkaat saavat tarpeen mukaiset, arkea tukevat ja elämänlaatua lisäävät päiväaikaisen toiminnan palvelut”*. Alatavoitteina on, että työtoimintapalvelut toteutuvat työhön valmennuksena ja osa asiakkaista työllistyy palkkatyöhön. Toimenpiteinä ovat työ- ja päivätoiminnan toimintamallin kehittäminen elämäntaitoja vahvistavaksi, työhön valmennuksen kehittäminen, työ- ja päivätoiminnan tilojen käytön optimointi ja tilojen uudistaminen.

Talousarviossa 2025 ja toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2025–2027 on tavoitteena työ- ja päiväaikaisen toiminnan kehittäminen. Toimintaa kehitetään yhteistyössä asiakkaiden, läheisten, järjestöjen ja kuntien kanssa. Lisäksi tarkoituksena on kehittää digitaalisia palveluja työ- ja päivätoiminnan kehittämiseksi sekä vahvistaa monialaista yhteistyötä työkyvyn tukea tarvitsevien työikäisten osalta.

Arviointimuistion laatimiseen ovat osallistuneet arviointipäällikkö Marjo Kiviniemi ja tarkastusjohtaja Tarja Lempeä.

2 Arvioinnin tavoite ja laajuus

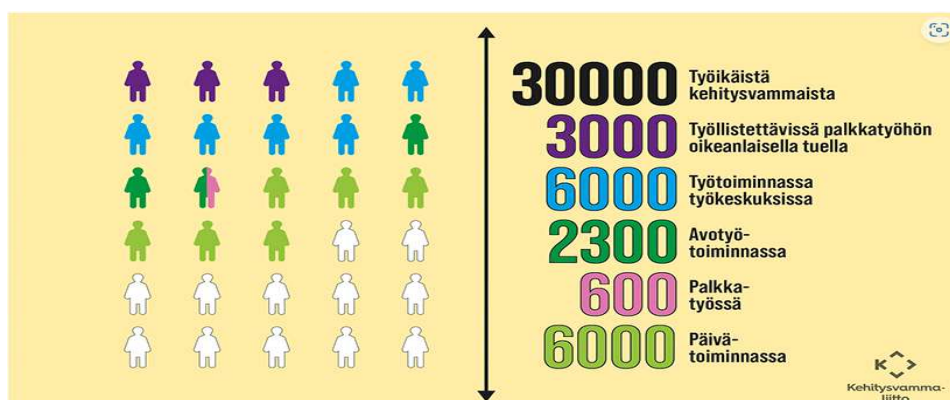
Tässä arvioinnissa selvitettiin, miten vammaisten työllistymistä tukeva toiminta sekä työ- ja päivätoiminta toteutuvat Pohteella.

Työllistymistä tukeva toiminta ja työ- ja päivätoiminta muodostavat palveluiden kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on edistää sosiaalihuollon keinoin vammaisten ihmisten osallisuutta ja mahdollisuuksia työllistyä. Palvelukokonaisuus järjestetään vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan, mikä voi tarkoittaa muun muassa sitä, että palveluiden välillä voidaan liikkua joustavasti.¹

Näistä palveluista säädetään osittain sosiaalihuoltolaissa (SHL, 710/1982) sekä osittain uudessa (voimaan 1.1.2025) vammaispalvelulaissa (VPL, 675/2023). Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevaa toiminnan ja työtoiminnan osalta noudatetaan edelleen vanhaa sosiaalihuoltolakia (27 d § ja 27 e §) huomioiden, että toissijaisesti kehitysvammaisten työtoimintaa voidaan järjestää myös vammaispalvelulain (27 §) perusteella. Päivätoiminnasta säädetään vammaispalvelulaissa (25 §).

Uuteen vammaispalvelulakiin sisältyy kolmen vuoden siirtymäaika. Aikaisempien säännösten perusteella tehdyt päätökset pysyvät voimassa niihin merkityn voimassaoloajan, vaikka uusi laki tulee voimaan. Toistaiseksi voimassa olevat päätökset pysyvät voimassa enintään kolme vuotta uuden lain voimaantulosta, minkä jälkeen päätösten on vastattava uutta lakia. Kolmen vuoden siirtymäaikana päätökset on saatettava uuden vammaispalvelulain mukaisiksi aina silloin, kun vammaisen henkilö niin haluaa. Lisäksi hyvinvointialueen on saatettava päätökset siirtymäaikana uuden lain mukaisiksi, jos vammaisen henkilön palvelutarve sitä edellyttää.²

Suomessa on noin 30 000 työikäistä kehitysvammaista henkilöä, joista noin 500-600 tekee työsuhteista palkkatyötä. Valtaosa heistä on työllistynyt tuetun työllistymisen työhönvalmennuksen avulla. Suomessa arvioidaan olevan tuhansia kehitysvammaisia henkilöitä, joilla on sekä koulutus että halua työntekoon. Arviolta noin 3000 henkilöä voisi työllistyä työsuhteiseen palkkatyöhön (kuva 1).³

Kuva 1. Työikäisten kehitysvammaisten määrä ja heidän sijoittuminen työ- ja päivätoimintaa sekä palkkatyöhön.³

¹ THL, [Työllistymistä tukeva toiminta ja työtoiminta - THL](#), (6.6.2025)

² STM, [Vammaispalvelulaki - Sosiaali- ja terveysministeriö](#), (19.9.2025)

³ Kehitysvammaliitto, [Kehitysvammaliitto » Työ](#), (25.6.2025)

Pohteella vammaisten työllistymistä tukevat palvelut sekä työ- ja päivätoiminta tuotetaan pohjoisen ja eteläisen alueen vammaispalveluissa. Työtoiminta voidaan toteuttaa toimintakeskuksissa ja liikuvana työtoimintana erilaisissa ympäristöissä tai työpaikoilla. Päivätoimintaa voidaan toteuttaa toimintakeskuksessa, jalkautuvana palveluna tai etäpalveluna. Palvelupäätökset näihin palveluihin tehdään vammaispalvelujen yhteisissä palveluissa, jossa vastataan myös vammaissosiaalityöstä, palvelujen järjestämisestä, palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmista.

2.1 Työllistymistä tukeva toiminta

Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevalla toiminnalla tarkoitetaan erityisien työhön sijoittumista edistävien kuntoutus- ja muiden tukitoimien järjestämistä. Toimintaa järjestetään henkilöille, joilla on vamman tai sairauden tai muun vastaavan syyn johdosta pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista, ja jotka tarvitsevat työhallinnon palvelujen ja toimenpiteiden lisäksi tukitoimia työllistyäkseen avoimille markkinoille. (SHL 710/1982, 27 d §)

Työllistymistä tukevana toimintana voidaan järjestää esimerkiksi työhönvalmennusta. Työhönvalmennusta järjestetään joskus pitkäaikaisenakin palveluna, jos työllistyminen ja työssä pysyminen vammasta johtuvasta syystä tätä edellyttää.⁴

Sosiaalihuoltolain perusteella järjestettävä vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta on osallistujalle maksutonta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta (Asiakasmaksulaki 4 § 1 mom. 1 kohta).

Kehitysvammaisille työhön valmennus on keino päästä palkkatyöhön ja olla työelämässä. Työhönvalmennus lisää kehitysvammaisten elämänmyönteisyyttä ja osallisuutta sekä kokemusta yhteiskuntaan integroitumisesta.^{5,6}

2.2 Työtoiminta

Vammaisten henkilöiden työtoiminta järjestetään ensisijaisesti vanhan sosiaalihuoltolain (SHL, 710/1982, 27 e §) perusteella. Sosiaalihuoltolain mukaisella työtoiminnalla tarkoitetaan toimintakykyä ylläpitävää ja sitä edistävää toimintaa.

Työtoimintaa järjestetään työkyvyttömille henkilöille, joilla vammaisuudesta johtuen ei ole edellytyksiä vanhan sosiaalihuoltolain 27 d §:ssä tarkoitettuun työhön ja joiden toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin (SHL 710/1982, 27 d §).

Kehitysvammaisille henkilöille työtoimintaa voidaan myöntää myös toissijaisesti vammaispalvelulain perusteella, jos ensisijaiset palvelut eivät vastaa henkilön yksilöllisiin tarpeisiin. Työtoiminnan

⁴ THL, [Työllistymistä tukeva toiminta ja työtoiminta - THL](#), (6.6.2025)

⁵ Hiltunen, T. 2025. Kehitysvammaisten työhönvalmennuksen toteuttamisen mahdollisuudet Etelä-Savon hyvinvointialueella. Opinnäytetyö, YAMK, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.

⁶ Hyvärinen, V et al. 2021. Kehitysvammaisten kokemuksia työhönvalmennuksesta ja osallisuudesta. Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu.

tarkoitus on tukea kehitysvammaisen henkilön toiminta- ja työkykyä sekä edistää hänen pääsyä työelämään. Työtoiminnalla tuetaan kehitysvammaisen henkilön omia vahvuuksia työelämään osallistumisessa. (VPL 675/2023, 27 §)

Laissa ei ole määritelty tarkkaa työtoiminnan sisältöä. Työtoiminta pitää järjestää henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Henkilön omia toiveita tulee kuulla toiminnan määrää, toteuttamistapaa ja sisältöä suunniteltaessa. Toiminta voidaan järjestää ryhmämuotoisena tai yksilöllisenä palveluna työ- ja toimintakeskuksissa tai missä tahansa toimintaan soveltuvassa paikassa.⁷

Vammaispalvelulain mukainen kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta kuuluu hyvinvointialueen erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Tämä tarkoittaa, että kehitysvammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus saada vammaispalvelulain mukaista kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaa, jos vammaispalvelulaissa määritetyt edellytykset palvelun saamiseksi täyttyvät.

Sosiaalihuoltolain perusteella järjestettävä vammaisten henkilöiden työtoiminta on osallistujille maksutonta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1991, 4 §). Vammaispalvelulain perusteella järjestettävään kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaan osallistuvalla on oikeus saada maksuttomat matkat työtoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia (VPL 27 §).

Sosiaalihuoltolain (710/1982) mukaisesta työtoiminnasta tai vammaispalvelulain mukaisesta kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminnasta ei makseta palkkaa, koska kyseessä on sosiaalipalvelu. Työtoimintaan osallistuvalla voidaan kuitenkin maksaa työosuusrahaa. Hyvinvointialue voi päättää työosuusrahan suuruuden. Tämä johtuu siitä, että työosuusrahan maksamisvelvoitetta tai määrää ei ole lailla säännelty. Verovapaan työosuusrahan yläraja on 12 euroa päivässä.⁸

Opinnäytetöiden mukaan työtoiminta tuo kehitysvammaisen elämään sosiaalisia suhteita ja merkityksellistä sisältöä arkeen sekä mahdollisuuksia oppimiseen ja itsensä toteuttamiseen^{9,10,11}.

2.3 Päivätoiminta

Vammaisella henkilöllä on oikeus osallistua päivätoimintaan, jos hän on vanhuuseläkeikää nuorempi ja hän tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea eikä hän pysty osallistumaan sosiaalihuoltolain järjestettyyn työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan taikka toiminta ei vastaa vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin. Vammainen henkilö, joka tekee ansiotyötä taikka osallistuu

⁷ THL, [Työllistymistä tukeva toiminta ja työtoiminta - THL](#), (6.6.2025)

⁸ THL, [Työllistymistä tukeva toiminta ja työtoiminta - THL](#), (6.6.2025)

⁹ Antila, I ja Rasilainen S. 2025. Työtoiminnan merkitys kehitysvammaiselle henkilön sosiaalisiin suhteisiin. Opinnäytetyö, sosionomi AMK.

¹⁰ Tuohino M. 2021. Kehitysvammalain mukaiseen työtoimintaan osallistuneiden näkemyksiä työtoiminnasta. Opinnäytetyö, sosionomi AMK.

¹¹ Menzel-Lahtinen, K. 2023. Minäkö eläkeläinen? -vastavuoroisuuden voima ja mahdollisuudet päivä- ja työtoiminnan inkluusiossa. Opinnäytetyö, sosionomi AMK.

työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan, voi osallistua osittain myös päivätoimintaan, jos se edistää osallisuutta tai työllistymisen mahdollisuuksia. (VPL 25 §, 1 mom.)

Päivätoiminnan tarkoitus on tukea vammaisen henkilön sosiaalista vuorovaikutusta, osallisuutta, toimintakykyä ja omia vahvuuksia (VPL 25 §, 2 mom.). Päivätoiminnan on vastattava vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattuihin yksilöllisiin tarpeisiin (VPL 26 §). Toiminnan tulee olla aktiivista ja monipuolista. Sen pitää tarjota riittävästi kognitiivisia ja toiminnallisia tavoitteita sekä yhdessä olon mahdollisuuksia. Sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen eri keinoin on tärkeää.¹²

Päivätoiminta voi sisältää liikuntaa, retkeilyä ja luovaa toimintaa. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään hyvinvointialueen ja kunnan yleisiä tiloja, palveluja ja toimintoja. Näitä voivat olla esimerkiksi kulttuuri- ja liikuntapalvelut sekä erilaiset tapahtumat. Tavoitteena on löytää ratkaisuja osallistumisen haasteisiin ja madaltaa kynnystä osallistua yleisiin palveluihin ja tapahtumiin.¹³

Päivätoimintaa on järjestettävä viitenä päivänä viikossa, ellei pienempi määrä riitä vastaamaan henkilön tarpeisiin. Päivätoiminta voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä toteutettavana palveluna. Palvelun sisältö, määrä ja toteuttamistapa kirjataan päätökseen. (VPL 26 §)

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat päivätoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia (VPL 25 §, 3 mom.).

Päivätoiminta kuuluu hyvinvointialueen erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Tämä tarkoittaa, että vammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus saada päivätoimintaa, jos vammaispalvelulaissa määritellyt edellytykset palvelun saamiseksi täyttyvät.¹⁴

Kirjallisuuskatsauksen perusteella päivätoiminnalla on tärkeä rooli vammaisen henkilön hyvinvoinnin, ihmisenä kehittymisen sekä toimijuuden ja osallisuuden edistämisessä¹⁵.

2.4 Työllistymistä tukeva toiminta sekä työ- ja päivätoiminta tilastojen valossa

THL kerää tilastotietoa hyvinvointialueiden työllistymistä tukevien toimintojen sekä työ- ja päivätoiminnan asiakasmääristä. Vuosina 2022-2023 tietoihin vaikutti hyvinvointialueiden aloitus. Vuonna 2024 kyvykyys toimittaa tilaston vaatimia tietoja parani huomattavasti verrattuna edellisvuoteen sekä aikaan ennen hyvinvointialueita.¹⁶

Kuvassa 2 esitetään vammaisten henkilöiden lukumäärät eri palveluissa hyvinvointialueittain vuonna 2024. Vasemmalla on työllistymistä tukevien palvelujen, keskellä työtoiminnan ja oikealla

¹² THL, [Päivätoiminta - THL](#), (6.6.2025)

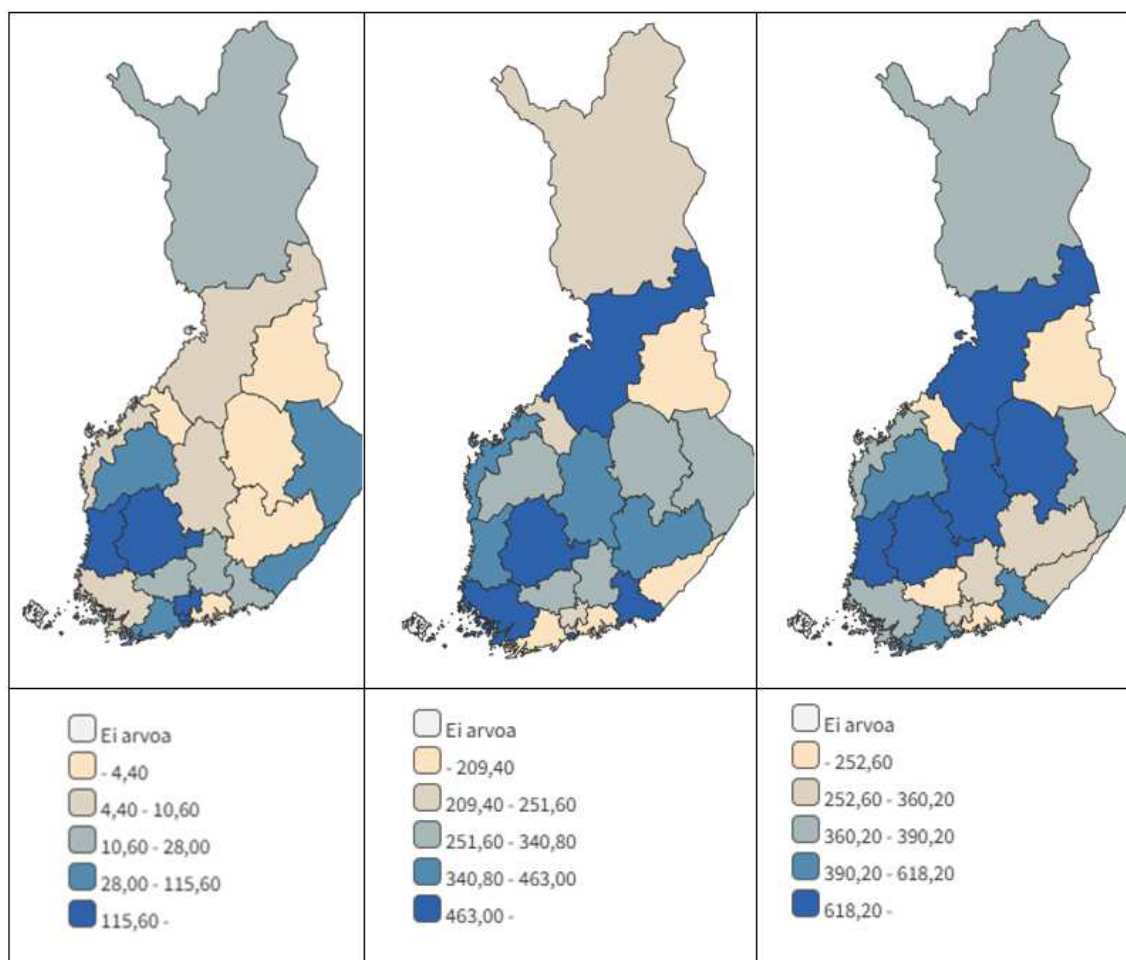
¹³ THL, [Päivätoiminta - THL](#), (6.6.2025)

¹⁴ THL, [Päivätoiminta - THL](#), (6.6.2025)

¹⁵ Ilmanen H, 2024. Piirun verran parempaa päivätoimintaa -Kirjallisuuskatsaus osallisuuden tukemisen näkökulmista päivätoiminnassa. Opinnäyte, sosionomi, AMK.

¹⁶ THL, [Metadata - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#), (9.6.2025)

päivätoiminnan asiakasmäärät. Pohteen työ- ja päivätoiminnan asiakasmäärät ovat maan korkeimpia, kun työllistymistä tukevan toiminnan asiakasmäärä sijoittuu toiseksi pienempään kategoriaan.

Kuva 2. Vammaisten henkilöiden lukumäärät hyvinvointialueittain vuonna 2024 työllistymistä tukevassa toiminnassa (vasen) sekä työ- ja päivätoiminnassa (keskellä ja oikealla). Lähde: THL, Sotkanet.

2.5 Alueelliset erot Pohteen sisällä

Pohjois-Pohjanmaan Kehitysvammaisten Tukipiiri ry (Popoke) teki vuoden 2024 lopulla kyselyn, jossa se selvitti miten vammais- ja kehitysvammapalvelut toteutuvat Pohteen alueella. Kysely oli avoinna Popoken Facebook-sivuilla. Kyselyyn tuli 82 vastausta. Vastauksia tuli Pohteen alueen 17 kunnasta. Vastajamäärän vähäisyyden takia tulokset ovat suuntaa antavina.¹⁷

Vastausten perusteella päivä- ja työtoimintaa oli tarjolla lähes joka kunnassa. 71 % vastaajista ilmoitti, että päivätoimintaa on tarjolla ja 67 % ilmoitti, että kunnassa järjestetään työtoimintaa. 44 % vastaajista ilmoitti, että omassa kunnassa ei järjestetä avotyötoimintaa.¹⁷

¹⁷ Pohjois-Pohjanmaan Kehitysvammaisten Tukipiiri ry. Kyselyn 2024 raportti, 4.3.2025.

Vastausten perusteella päivä- ja työtoiminnan päivien lukumäärät vaihtelivat. Noin kolmanneksen mukaan päivätoimintaa järjestetään viitenä päivänä viikossa ja 26 % mukaan päivätoimintaan voi osallistua kahtena päivänä tai sitä harvemmin. 25 % mukaan päivätoimintaan pääsi kolmena tai neljänä päivänä viikossa.¹⁸

Myös työtoiminnan toimintapäivissä oli vaihtelua. Vain 14 % pystyi osallistumaan viikon jokaisena arkipäivänä. Kahtena päivänä tai sitä harvemmin työtoimintapäiviä järjestyi 19 %:lle ja 3-4 päivänä viikossa työtoiminta toteutui 19 %:lle vastaajista.¹⁸

2.6 Arviointikysymykset ja kriteerit

Arvioinnissa selvitettiin miten vammaisten työllistymistä tukeva toiminta sekä työ- ja päivätoiminta toteutuvat Pohteella.

Arvioinnin tavoitteet on johdettu Pohteen strategiasta, sote-järjestämissuunnitelmasta sekä talousarviosta 2025 ja toiminta- ja taloussuunnitelmasta 2025–2027. **Pohteen strategiassa** kohdassa ”Ihmistä varten” toimenpiteenä on tiivis yhteistyö järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Lisäksi toimenpiteenä on toimiminen siten, että osallisuus ja hyvinvoinnin edistäminen ovat osa kaikkia hyvinvointialueen palveluja.

Sote-järjestämissuunnitelmassa on tavoite, että vammaiset asiakkaat saavat tarpeen mukaiset, arkea tukevat ja elämänlaatua lisäävät päiväaikaisen toiminnan palvelut. Alatavoitteina on, että työtoimintapalvelut toteutuvat työhön valmennuksena ja osa asiakkaista työllistyy palkkatyöhön. Toimenpiteinä on työ- ja päivätoiminnan toimintamallin kehittäminen elämäntaitoja vahvistavaksi, työhön valmennuksen kehittäminen ja työ- ja päivätoiminnan tilojen käytön optimointi. Edellisten lisäksi toimenpiteenä on mainittu työ- ja päivätoiminnan tilojen uudistaminen.

Talousarviossa 2025 ja toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2025–2027 on tavoitteena työ- ja päiväaikaisen toiminnan kehittäminen. Työ- ja päiväaikaista toimintaa on tarkoitus kehittää yhteistyössä asiakkaiden, läheisten, järjestöjen ja kuntien kanssa. Lisäksi tarkoitus on kehittää digitaalisia palveluja työ- ja päivätoiminnan kehittämiseksi sekä vahvistaa monialaista yhteistyötä työkyvyn tukea tarvitsevien työkäisten osalta.

Pääkysymys: Miten vammaisten työllistymistä tukeva toiminta sekä työ- ja päivätoiminta toteutuvat Pohteella?

Osakysymykset:

- Miten työllistymistä tukeva toiminta sekä työ- ja päivätoiminta on järjestetty?
 - Paljonko asiakkaita on eri palveluissa?
- Palveluihin varatut määrärahat ja niiden riittävyys?
- Tehdäänkö palvelupäätökset laissa säädetyssä ajassa?
- Työtoiminnan palvelupäätösmäärät sosiaalihuolto- ja vammaispalvelulain perusteella?

¹⁸ Pohjois-Pohjanmaan Kehitysvammaisten Tukipiiri ry. Kyselyn 2024 raportti, 4.3.2025.

- Onko vammaispalvelulain muutos vaikuttanut palvelupäätöksiin?
- Onko palveluiden saatavuus yhdenvertaista Pohteen eri alueilla?
- Mikä on palvelujen sisältö?
 - Onko työtehtävät järjestetty julkisiin palveluihin, yksityisille toimijoille ja järjestöihin?
 - Vastaavatko palvelut yksilöllisiä tarpeita ja onko ohjaus riittävää?
 - Henkilöstön osaaminen ja riittävyys?
- Miten palveluita on kehitetty?
 - Miten digitaalisia palveluja on hyödynnetty?
 - Onko asiakkaita, läheisiä ja järjestöjä ollut mukana kehittämisessä?
- Vaikuttavuus:
 - Miten toiminnan vaikuttavuutta mitataan ja mitä tuloksia on saatu? Mm. asiakaspa-laute ja palkkatyöhön ja opintoihin siirtyvien määrä.
 - Miten elämäntaitojen vahvistumista mitataan?
- Mitä tuloksia ”Työhönvalmennuksen vahvistaminen työtoiminnassa”- hankkeessa laaditulla toimintamallilla on saatu aikaan?
- Miten tilojen käyttöä on optimoitu ja onko tiloja uudistettu?
- Tilojen esteettömyys ja soveltuvuus toimintaan?
- Onko tiloista tai toiminnasta johtuvia syitä, jotka estävät asiakkaiden osallistumisen?
- Yhteistyön sujuminen muiden sote-palvelujen ja sidosryhmien kanssa?
- Miten monialaista yhteistyötä on vahvistettu työkyvyn tukea tarvitsevien asiakkaiden osalta?

Arvioinnissa käytetyt kriteerit:

- Pohteen strategia 2023–2030
- Pohteen sosiaali- ja terveystalouden järjestämissuunnitelma 2023–2025
- Pohteen talousarvio 2025, toiminta- ja taloussuunnitelma 2025–2027
- Hyvinvointialuelaki 611/2021
- Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettu laki 612/2021
- Sosiaalihuoltolaki 710/1982 (osittain voimassa olevalta osuudelta)
- Vammaispalvelulaki 675/2023 (uusi laki voimaan 1.1.2025)

2.7 Arvioinnin aineisto ja menetelmät

Arviointiaineisto koostui arviointitilaisuudessa saaduista tiedoista ja materiaaleista, vastuuyksikköpäälliköille tehdystä kyselystä sekä tietopyynnöistä. Tietopyynnot lähetettiin Pohteen vammaisneuvostolle sekä Kehitysvammaisten Tuki ry:n jäsenyhdistyksille (13 kpl) Pohjois-Pohjanmaan alueella. Tietopyyntöihin saatiin vastaukset seitsemältä jäsenyhdistykseltä (vastausprosentti 54). Vastauksia tuli eri puolilta Pohjois-Pohjanmaata.

Kysely lähti 14 vastuuyksikköpäälliköille. Vastausprosentti oli 92 % (n=12). Yksi vastuuyksikköpäälliköistä oli lomalla kyselyn aukioloajan, joten häntä ei huomioitu vastausprosentin laskemisessa.

Aineisto kerättiin syys-lokakuussa 2025.

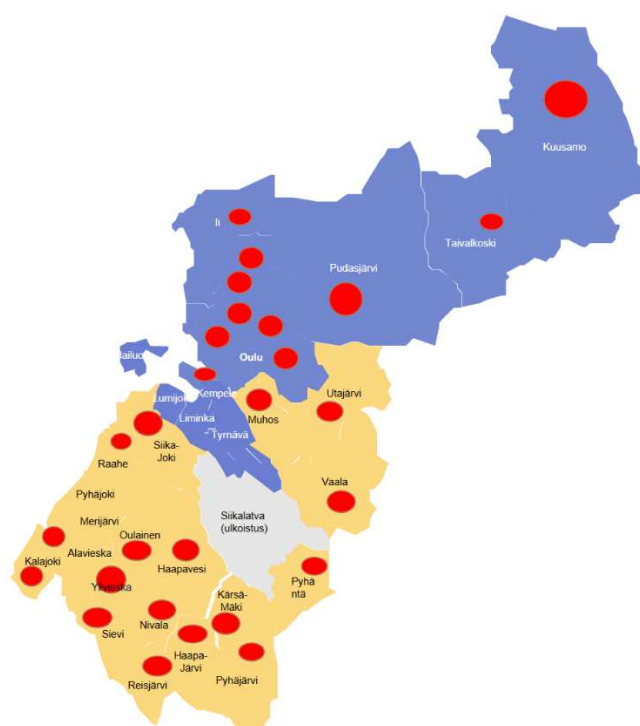
3 Havainnot

Havainnot perustuvat arviointitilaisuudessa saatuihin tietoihin ja materiaaleihin, vastuuyksikköpäälliköille tehdyn kyselyn vastauksiin sekä Kehitysvammaisten Tuki ry:n jäsenyhdistyksille lähetettyjen tietopyyntöjen vastauksiin.

3.1 Palvelujen järjestäminen

Vammaisten henkilöiden **työ- ja päivätoiminnan tehtäviä on järjestetty yhteistyössä julkisten, kolmannen sektorin ja yksityisten toimijoiden kanssa**. Päivätoimintaa voidaan toteuttaa toimintakeskuksissa, jalkautuvana palveluna tai etäpalveluna. Työtoimintaa voidaan toteuttaa toimintakeskuksissa ja liikkuvana työtoimintana erilaisissa ympäristöissä. Päiväaikaista toimintaa järjestetään arkisin pääsääntöisesti klo 8-16, yksilöllisten tarpeiden vuoksi aika voi vaihdella klo 7-17 välillä.

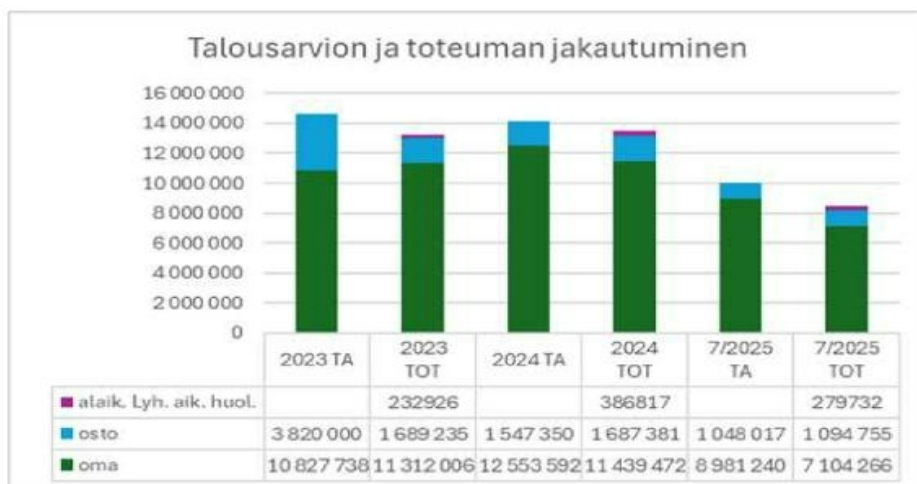
Kuvassa 3 esitetään Pohteen oman palvelutuotannon työ- ja päivätoiminnan palvelupisteet. Eteläisellä alueella on 17 ja Pohjoisella alueella 11 palvelupistettä. **Yhteensä 28 palvelupistettä.**

Kuva 3. Työ- ja päivätoiminnan palvelupisteet, Pohteen oma tuotanto.

Toimintakeskuksia on lähes jokaisessa kunnassa. Oulun alueella on tuetun työtoiminnan yksikkö sekä viisi toimintakeskusta, joista kaksi tuottaa työtoimintaa, kaksi sekä työ- että päivätoimintaa ja yksi päivätoimintaa. Lumijoella, Tyrnävällä, Siikajoella ja osin myös Muhoksella päivä- ja työtoiminnasta vastaavat yksityiset palvelutuottajat. Pohde ostaa näiltä palvelutuottajilta asiakkaille sekä päivä- että työtoimintaa. Siikalatva on kokonaisulkoistettu sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen osalta.

Vammaisten henkilöiden päiväaikaiset palvelut eivät ole määrärahasidonnaisia, vaan niitä tulee toteuttaa asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Päiväaikaisten toimintojen talousarvio on suunniteltu asiakastarpeiden mukaisesti. Talousarvio toteutui vuonna 2023 88,76 %, vuonna 2024 93,09 % ja 1–7/2025 81,75 %. **Suunniteltu talousarvio on riittänyt palvelujen järjestämiseen.** (Kuva 4)

Kuva 4. Vammaispalvelun päiväaikaisten toimintojen talousarvio ja toteuma vuosina 2023-7/2025.

3.2 Palvelupäätökset

Vammaispalvelujen toimialue ei pystynyt antamaan tarkkoja tietoja asiakkaiden palvelutarpeen arviointien ja palvelupäätösten toteutumisesta lakisääteisten määräaikojen puitteissa. Asiakastietojärjestelmät eivät mahdollista määräaikojen seurantaa tällä hetkellä. Arvio oli, että nämä tehtäisiin **pääsääntöisesti lakisääteisissä ajoissa, mutta joitakin viiveitäkin on ollut**. Alueellista vaihtelua palvelupäätösten määräaikojen toteutumisessa ei tunnistettu.

Asiakkaiden palvelupäätökset tehdään **toistaiseksi voimassa olevina**. Erityistilanteissa palvelupäätös voidaan tehdä määräaikaisena, jolloin perusteena on asiakkaan palvelutarve tai asiakkaan tilanne, esimerkiksi päivätoiminnan myöntäminen tilapäisen oppivelvollisuuden keskeytyksen ajaksi.

Työtoimintaa myönnettiin sekä sosiaalihuoltolain että vammaispalvelulain perusteella, mutta päätösten jakautumista lainsäädännön myöntämisperusteella ei ollut mahdollista saada asiakastietojärjestelmään liittyvien haasteiden takia. Myöskään **palvelupäätösten lukumäärätietoja ei saatu** luotettavasti asiakastietojärjestelmään liittyvien haasteiden takia.

Asiakkaalle laaditaan palvelusuunnitelma aina, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. **Asiakkaan omatyöntekijä vastaa palvelusuunnitelman laatimisesta ja ajantasaisuudesta**. Palvelusuunnitelmien **ajantasaisuudesta ei saada tällä hetkellä tilastotietoja** asiakastietojärjestelmien haasteiden takia. Omasta palvelutuotannosta annetaan tieto, että **uusien asiakkaiden palvelupäätökset ja palvelusuunnitelmat ovat ajan tasalla**. Palveluissa pidempään olevien asiakkaiden osalta **palvelupäätöksiä on jonkin verran vanhentunut ja palvelusuunnitelmat eivät kaikilta osin ole ajantasaisia**. Asiakkaiden palveluiden kerrotaan olevan turvatut, eikä viiveet palvelupäätöksissä ja palvelusuunnitelmissa ole vaikuttaneet asiakkaan tarpeen mukaiseen palveluun.

Vastuuyksikköpäälliköistä 16,7 % (n=2) koki, että **asiakkaan ja hänen läheisensä yksilölliset tarpeet kyetään huomioimaan** erittäin hyvin palvelua suunniteltaessa. Vastaajista 66,6 % (n=8) arvioi tämän toteutuvan hyvin ja 16,7 % (n=2) heikosti. Syyksi heikkoon mahdollisuuteen huomioida yksilölliset tarpeet nimettiin resurssipula. Resurssin ei koettu riittävän asiakkaille, joilla on erityistarpeita.

Jäsenyhdistykset nostivat esille asiakkaiden ja omaisten **epäselvyyden siitä, kuka tekee palvelupäätöksen** työllistymistä tukevaan toimintaa sekä työ- ja päivätoimintaan. Epäselvyyttä oli myös **palveluprosessin etenemisestä ja muutoksenhakumahdollisuudesta**. Koettiin myös, että Pohteen verkkosivuilla ei ole selkeästi tietoa mihin olla yhteydessä. Pohteen sivuille toivottiin myös selkeää kuvausta palveluprosessista. Lisäksi **sosiaalityöntekijän/palveluohjaajan tavoittaminen koettiin haasteellisena** eikä asiakkaiden yhteydenottopyyntöihin saatu aina vastauksia.

Toiveena oli myös, että **työ- ja päivätoiminnan laajuus** tulisi määritellä palvelupäätöksessä selkeämmin. Lisäksi **asiakkaiden yksilölliset tarpeet tulisi huomioida palveluja suunniteltaessa**.

3.3 Palvelujen saatavuus

Taulukossa 1 esitetään työtoiminnan ja päivätoiminnan asiakasmäärät vuosilta 2024 ja 2025. Vuoden 2023 osalta ei ollut saatavilla luotettavia tietoja. **Sekä tuetun työtoiminnan että päivätoiminnan asiakasmäärät ovat kasvaneet, kun taas työtoiminnan asiakasmäärä on pysynyt samana.**

Päiväaikainen toiminta	Asiakaslukumäärä	
	12/2024	6/2025
Tuettu työtoiminta	382	401
Työtoiminta	628	628
Päivätoiminta	537	577

Taulukko 1. Tuetun työtoiminnan sekä työ- ja päivätoiminnan asiakasmäärät 12/2024 ja 6/2025.

Asiakkaiden ikäjakauma on saatavissa tietojärjestelmähaasteiden takia ainoastaan Oulun alueelta (taulukko 2). Päivätoiminnassa on laajin ikäjakauma. Työtoiminnassa on yksittäisiä yli 65-vuotiaita. Tuetussa työtoiminnassa asiakkaat ovat työikäisiä.

Ikä	Päivätoiminta	Työtoiminta	Tuettu työtoiminta
0-17	86	< 5	
18-24	60	57	46
25-65	183	259	168
65-74	14	< 5	
75-120	< 5		

Taulukko 2. Työ- ja päivätoiminnan sekä tuetun työtoiminnan asiakkaiden ikäjakaumat Oulun alueelta. (Sama asiakas voi saada useampaa kuin yhtä päiväaikaisesta palvelua.)

Koko Pohteen alueella on **noin 30 yli 65-vuotiaasta asiakasta, jotka saavat työ- ja päivätoimintaa**. Perusteena on se, että palvelun katsotaan tukevan asiakkaan arkea ja toimintakykyä sekä estää raskaampien palvelujen tarvetta. Asiakkaat ovat usein yksin asuvia tai asuvat omaishoitajan kanssa. Lisäksi koettiin, että iäkkäitä vammaisia asiakkaita on haastava saada iäkkäiden päivätoimintaan.

Tähän vaikutti ikäihmisten määrän kasvu, diagnoosilähtöinen ajattelu palvelutarpeen arvioinnissa sekä vammaistyön osaamisen puute ikäihmisten palveluissa.

Tuetun työtoiminnan ja työtoiminnan toteutuneiden toimintapäivien lukumäärät ovat vähentyneet 1-6/2025 tarkastelussa verrattuna 1-6/2024 ajankohtaan (taulukko 3). Päivätoiminnan toimintapäivien lukumäärät ovat kasvaneet. Pieni osa päivätoiminnasta toteutuu etäpalveluna, mutta tästä ei ole saatavilla tilastotietoja.

Päiväaikainen toiminta	Toimintapäivien lukumäärä ja toteumaennuste 2025			
	1-6/2024	1-12/2024	1-6/2025*	1-12/2025 toteumaennuste
Tuettu työtoiminta	24510	Sisältyy työtoiminnan päiviin	18286	37242
Työtoiminta	46485	117402	44832	82152
Päivätoiminta	40574	68596	43612	81192

Taulukko 3. Toimintapäivien lukumäärät vuosina 2024-2025 sekä vuoden 2025 toteumaennuste.

*Tiedoissa aukkoja, joten toteuma osin keskiarvolla laskettu.

Taulukossa 4 on toimintapäivien lukumäärät palveluittain ja kunnittain. Tuettua työtoimintaa on määrällisesti eniten Oulussa, lissä ja Siikajoella. **Tuettua työtoimintaa ei ole lainkaan Muhoksella, Kempeleessä, Ylivieskassa ja Raahessa.**

Työtoimintaa on määrällisesti eniten Oulussa, Kempeleessä, Haapajärvellä ja Raahessa. Päivätoimintaa on määrällisesti eniten Oulussa, Kuusamossa ja Ylivieskassa ja Haapavedellä.

Alue	Tuettu työtoiminta	Työtoiminta	Päivätoiminta
Oulu	430	2581	2355
Muhos	0	32	94
Vaala	97	133	140
Pudasjärvi	245	293	171
Taivalkoski	41	226	132
Utajärvi	97	133	140
Kuusamo	215	365	543
Ii	415	336	136
Kempele	0	381	270
Ylivieska	0	149	434
Oulainen	203	13	203
Haapavesi	117	77	451
Nivala	77	104	212
Reisjärvi	92	122	99
Sievi	37	70	122
Haapajärvi	95	363	283
Pyhäjärvi	81	166	83
Pyhäntä	192	33	26
Kärsämäki	1	110	31

Kalajoki	17	176	236
Himanka	215	75	117
Raahe	0	364	209
Siikajoki	418	185	145
Yhteensä	3115	6487	6632

Taulukko 4. Tuetun työtoiminnan sekä työ- ja päivätoiminnan toimintapäivien lukumäärät alueittain 6/2025. Alueen yleisin toimintamuoto on lihavoitu.

Alueellinen yhdenvertaisuus ei toteudu. Samaa palvelumäärää ei nykyisillä resursseilla ja toimintatavoilla pystytä tarjoamaan kaikilla alueilla. Erityisesti Oulussa on palvelun vajetta päivätoiminnan osalta noin 43,5 % lakisääteisestä velvoitteesta. **Myös toiminnan järjestämisessä ja eri työtoimintamuotojen toteuttamisessa on tällä hetkellä vielä alueellisia eroja.** Esimerkiksi liikkuva työtoimintaa on haasteellisempaa järjestää toimintakeskuksissa, joissa ei ole käytössä leasing-autoa tai kunnassa ei ole yrityksiä ja muita toimijoita, joiden kanssa voitaisiin tehdä yhteistyötä (erityisesti pienet kunnat). Lisäksi epäsoivat tilat vaikeuttivat palveluiden riittävää järjestämistä.

Kyselyn perusteella **asiakas pääsee palveluihin noin 60 %:ssa tilanteista alle kahdessa viikossa, muut viimeistään kuukauden sisällä palvelupäätöksen valmistuttua.** Mikäli asiakkaan palvelutarve on kiireinen ja/tai kriittinen niin palvelu turvattiin erityisjärjestelyillä tai ostopalvelulla.

Jäsenyhdistykset toivat esille, että **toimintapäivien määrät saattoivat vaihdella puolesta päivästä viiteen päivään viikossa riippuen alueesta.** Palvelujen rajallisuuden takia osallistumista oli rajoitettu vähentämällä asiakkaiden toimintapäivien luku- ja tuntimäärää. Vähimmillään kävijän tuntimäärä saattoi olla puolipäivää/viikko. **Kokemus oli, että työ- ja päivätoimintaa oli koko ajan vähemmän tarjolla.** Huolena oli erityisesti itsenäisesti asuvien kehitysvammaisten päivääikaisten palvelujen riittävyys. Lisäksi **tuettua työtoimintaa ei ole kaikissa kunnissa lainkaan tarjolla.**

3.4 Palvelujen sisältö

Asiakkaan yksilöllinen tilanne kyettiin huomioimaan parhaiten työ- ja päivätoiminnassa. 84 % (n=8) vastuuyksikköpäälliköistä koki, että työtoiminnassa yksilöllinen tilanne kyettiin huomioimaan erittäin hyvin tai hyvin. Vastaavasti päivätoiminnassa yksilöllinen tilanne kyettiin huomioimaan erittäin hyvin tai hyvin 75 %:n mielestä. Työllistymistä tukevan toiminnan osalta vain 42 % vastaajista koki, että yksilöllisyyden huomiointi oli erityisen hyvää tai hyvää. Kolmasosa (33 %, n=4) koki, että työllistymistä tukevilla palveluilla yksilöllisen tilanteen huomiointi toteutui heikosti.

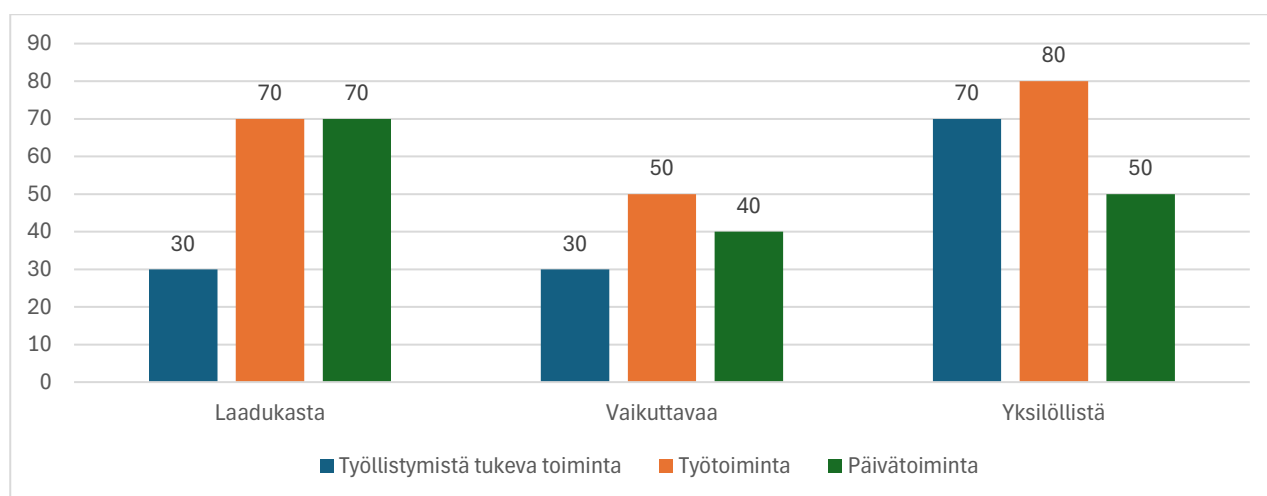
Syitä yksilöllisten tarpeiden toteutumattomuudelle nähtiin asiakkaan ja läheisten toiveissa, henkilöstön riittävyydessä, työpaikkojen vähäisyydessä ja osaamisvajеessa. Osa koki, että asiakkailla ja heidän omaisillaan ei ole riittävästi tietoa siitä, millaisia valmiuksia työtoiminta vaatii. Osa toiveista koettiin mahdottomina toteuttaa. Haasteena oli myös työpaikkojen vähäisyys etenkin pienissä kunnissa. Kilpailua työpaikoista oli myös esimerkiksi Luovin kanssa. Myös henkilöstöressurssi vaikutti siihen, miten yrityksiin ehditään olemaan yhteydessä ja ohjata palkkaamiseen liittyvissä asioissa sekä tukea asiakasta palkkatyöhön siirtymisessä. Koettiin myös, että toiminnan sisällön kehittämiseen ei ehditty panostaa riittävästi ja henkilöstöllä on osin myös osaamisvajetta.

Vastuuyksikköpäälliköistä 83 % koki, että **työntekijöillä ei ole riittävästi aikaa asiakkaiden yksilölliseen ohjaukseen**. Syinä tähän nähtiin isot ryhmäkoot sekä asiakkaiden haasteellisuus. Oma työntekijän oli nimetty 64 %:lle asiakkaista.

Vastuuyksikköpäälliköt olivat **tyytyväisimpiä työ- ja päivätoiminnan sisältöön**, joihin ilmoitti tyytyväisyyttä 84 % (n=10) vastaajista. **Työllistymistä tukevaan toimintaan oli tyytyväisiä 50 %** (n=6), tyytymättömiä 25 % (n=3) ja 17 % (n=2) vastaajista ei osannut ottaa kantaa asiaan.

Tyytymättömyyttä aiheutti eniten se, että **resurssia koettiin olevan liian vähän, jotta ohjaus olisi tarpeeksi laadukasta ja sillä pystyttäisiin vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin**. Lisäksi koettiin, että **asiakkaille on haastavaa löytää työtoimintaa ja mielekästä tekemistä**. Tämän lisäksi **ryhmien koot koettiin liian isoiksi**. Pienissä kunnissa haasteena oli se, että sama henkilöstö hoiti kaikki palvelut, jolloin aikataulutus työllistymistä tukevan toiminnan sekä työ- ja päivätoiminnan asiakkaiden kesken oli haastavaa. Koettiin, että kotona olevat päivätoiminnan asiakkaat menivät edelle.

Palvelujen laadun arvioitiin toteutuvan parhaiten työ- ja päivätoiminnassa. Toiminta koettiin vaikuttavimmaksi työtoiminnassa, jossa se arvioitiin olevan myös yksilöllisintä. Heikoimmaksi laatu koettiin työllistymistä tukevassa toiminnassa, samoin vaikuttavuus. Yksilöllisyyden koettiin toteutuvan heikoiten päivätoiminnassa. (Kuva 5)

Kuva 5. Vastuuyksikköpäälliköiden näkemys palvelujen laadusta, vaikuttavuudesta ja yksilöllisyydestä (%). Kysymykseen vastasi 10 henkilöä.

Vastuuyksikköpäälliköistä 8 % koki, että työllistymistä tukeva toiminta sekä työ- ja päivätoiminta toteutuvat yhdenvertaisesti Pohteen alueella. Syinä yhdenvertaisuuden toteutumattomuudelle ilmoitettiin yhtenäisten palvelukuvausten ja tavoitteiden puuttumisen, yksiköiden erilaiset koot ja resurssit sekä toimitilojen haasteet. Pieniä paikkakuntia kuormitti se, että heillä ei ollut mahdollisuutta jakaa asiakkaita erilaisia tarpeita vastaaviin asiakasryhmiin. Lisäksi pienillä paikkakunnilla on tarjolla vähemmän työpaikkoja ja asiakkaiden liikkuminen on vaikeampaa julkisten kulkuvälineiden puuttuminen vuoksi. Haasteena oli myös kuljetuspalvelujen toimimattomuus.

Jäsenyhdistysten näkemyksen mukaan **työ- ja päivätoiminta vastasivat kohtuullisesti asiakas-tarpeisiin**. Toiminnassa oli **hyvää se, että se tarjosi kävijöille toimintaa, virikkeitä ja yhteisöllisyyttä sekä säännöllisen rytmin arkeen**. **Palvelun sisällön ei koettu vastaavan nykyaikaa ja ohjaajia arvioitiin olevan liian vähän yksilölliseen ohjaukseen**.

Järjestöt kokivat, että **asiakkaiden yksilöllistä tilannetta ja tarpeita ei aina kyetty huomioimaan**. Kokemus oli, että palvelujen suunnitteluun vaikuttivat Pohteen vähäiset resurssit ja totutut toteuttamistavat. Esimerkiksi tilojen ja henkilökunnan vähyyden takia työ- ja päivätoimintaa on jaettu kahteen vuoroon, osa aamupäivällä ja osa iltapäivällä. Työtoiminnoista oli myös vähennetty osallistumispäiviä. Palautetta tuli myös siitä, että työtehtävät olivat aina sama, eikä kävijällä ollut mahdollisuutta kokeilla muita työtehtäviä. Lisäksi osassa kuntia oli Pohteen omia autoja kuljetuskäytössä, mutta osassa ei lainkaan, jolloin mahdollisuus osallistua erilaisiin tapahtumiin vaihteli alueittain.

3.5 Toimitilat

Tilat eivät ole kaikilta osin esteettömiä ja se vaikuttaa asiakkaiden palvelujen toteuttamiseen. Useammassa kunnassa toimintakeskus sijaitsee esimerkiksi vanhassa teollisuustilassa tai muussa kunnalta siirtyneessä huonokuntoisessa ja epäsopivassa kiinteistössä, jota ei ole alun perin suunniteltu toimintakeskuksen ja asiakasryhmän tarpeisiin. Esimerkiksi aistiyliherkkyyksien huomioiminen hallimaisissa tiloissa on haasteellista, sosiaalilat eivät vastaa asiakastarpeisiin ja tilat estävät osittain toiminnan kehittämistä. Lisäksi useassa toimintakeskuksessa esiintyy **sisäilmahaasteita**, joita on pyritty ratkaisemaan Pohteen tilapalvelujen tuella.

Tilahaasteista johtuvista syistä toiminnan muutoksia on tehty Pohteen aikana muutamassa kunnassa. Himangalla toiminta on siirretty vanhoista esteellisistä tiloista uuden hyvinvointikeskuksen tiloihin. Vaalassa on siirretty toiminta huonokuntoisesta kiinteistöstä asumispalveluyksikön kanssa samaan kiinteistöön. Haapajärvelle valmistuu loppuvuodesta 2025 korvaavat tilat sisäilmahaasteista kärsivälle palvelupisteelle.

Oulun alueella Kipinän toimintakeskuksen tilat eivät ole optimaaliset asiakkaiden ja toiminnan tarpeisiin. Toiminnalle on Pohteen aikana etsitty korvaavia tiloja ja vammaispalvelujen toiminta suunnitellaan siirrettävän Intiön hoivalta vapautuneisiin tiloihin vuoden 2025 loppuun mennessä. Samassa yhteydessä kehitetään liikkuvan ja tuetun työtoiminnan palveluja samassa kiinteistössä toimivien asumispalvelujen sekä lähiympäristön kanssa.

Tilojen käytön optimointia on toteutettu kehittämällä toimintaa enemmän toimintakeskusten ulkopuolelle sekä yhdistämällä pieniä toimintakeskuksia suurempiin kokonaisuuksiin. Oulun alueella lakkautettiin Yli-Kiimingin toimintakeskus Karpalo, jonka toiminta yhdistettiin Oulun toimintakeskus Majakkaan. Näillä toimenpiteillä turvattiin palvelujen sisällön monipuolisuutta ja henkilöstön osaamista sekä pyritään hallitsemaan toimintakeskusten haavoittuvuutta.

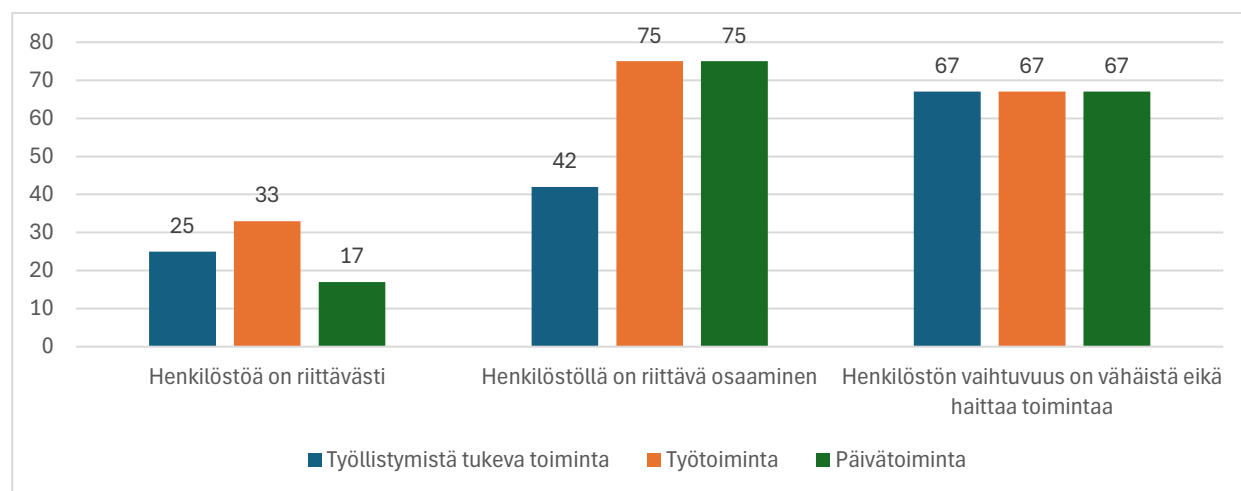
Myös **jäsenyhdistykset totesivat osan tiloista olevan vanhoja, ahtaita ja sisäilmaltaan epäterveellisiä**. Tiloja kommentoitiin olevan myös liian vähän, eivätkä kaikki tilat soveltuneet kaikilta osin toimintaan. Järjestöjen mukaan **päivittäistä kävijöiden määrää oli jouduttu rajoittamaan tiloista**

johtuvista syistä. Useampi kommentoi erityisesti päivätoiminnan tiloja, joiden koettiin olevan ahtaita ja vanhoissa rakennuksissa. Usealla asiakkaalla on käytössä apuvälineitä, mikä olisi edellyttänyt väljempiä tiloja. Tilojen ilmanvaihto saattoi myös olla liian vähäinen isommalle ryhmälle.

3.6 Henkilöstö ja moniammatillinen yhteistyö

Päivätoiminnan henkilöstön **rekrytoinnissa edellytetään vähintään sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkintoa tai vastaavaa aiempaa tutkintoa sekä työtoimintojen osalta terveys- ja sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintoa tai soveltuvaa korkeakoulututkintoa ja sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkintoa.** Henkilöstön koulutustaustoissa on kuitenkin eroja ja **toimintakeskusten työntekijöissä on paljon muita kuin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä.** Tämä aiheuttaa haasteita ohjauksen osaamisessa, erityisesti haastavien asiakkaiden ja vaikeavammaisten päivätoiminnan sekä nuorten kehitysvammaisten työtoiminnan ohjaamisen osalta.

Kuvasta 6 nähdään, että **alle kolmas osa vastuuyksikköpäälliköistä koki henkilöstöä olevan riittävästi** työllistymistä tukevassa toiminnassa (25 %), työtoiminnassa (33 %) ja päivätoiminnassa (17 %). **Henkilöstön osaamisessa nähtiin kehittämistarpeita erityisesti työllistymistä tukevassa toiminnassa. Henkilöstön vaihtuvuus oli pääosin vähäistä, eikä haitannut toimintaa.**

Kuva 6. Vastuuyksikköpäälliköiden vastaukset kysymyksiin henkilöstön riittävydestä, osaamisesta ja vaihtuvuudesta (%). Kysymykseen vastasi 12 henkilöä.

Koko vammaispalvelujen **lähtövaihtuvuus on laskenut, mutta on ollut vuosina 2023-2024 korkeampaa kuin koko Pohteella.** Eteläisellä alueella lähtövaihtuvuus on korkeampaa kuin Pohjoisella alueella. Pohjoisella alueella lähtövaihtuvuus on selkeästi laskenut (Taulukko 5). Vuoden 2023 lähtövaihtuvuuslukemaa nosti eläköityvän henkilöstön suurempi määrä.

Lähtövaihtuvuus**	2023	2024	1-8/2025
Vammaispalvelujen toimialue*	8,1 %	6,4 %	-
Eteläisen alueen alueelliset vammaispalvelut	6,49 %	7,89 %	6,85 %
Pohjoisen alueen alueelliset vammaispalvelut	7,87 %	3,79 %	2,99 %
Pohde	7,8 %	6,1 %	-

Taulukko 5. Lähtövaihtuvuus vammaispalvelujen toimialueella sekä sen Eteläisellä ja Pohjoisella alueella. Vertailuna koko Pohteen lähtövaihtuvuuslukema.

*Vammaispalvelujen toimialueeseen kuuluu pohjoisen ja eteläisen alueen alueellisten vammaispalvelujen lisäksi yhteiset palvelut ja OYS Konsti.

**Palvelussuhteen päättymisen syyt: Irtisanoutunut, irtisanottu, kuolema, työkyvyttömyys- ja vanhuuseläke, työ- tai virka-suhteen koeaikapurku, liikkeenluovutus.

Moniammatillinen yhteistyö: Vammaispalvelujen toimialajohdolla on säännölliset tapaamiset eri vammaisjärjestöjen kanssa, joissa käsitellään muun muassa kehittämistarpeita sekä yhteistyön muotoja. Hankkeiden osalta yhteistyötä kuvattiin tehdyn tiiviisti järjestöjen kanssa. **Toimintakeskukset tekevät alueellista yhteistyötä seurakuntien, kuntien liikuntatoimen, kansalaisopistojen, erilaisten järjestöjen ja oppilaitosten kanssa. Yhteistyössä on kuitenkin alueellisia eroja,** joihtuen muun muassa järjestöjen ja eri toimijoiden toimipisteiden ja henkilöstön sijoittumisesta Pohjois-Pohjanmaan alueella. Tiiviimmin yhteistyötä tehtiin Oulun alueella.

Pohteen eri toimialueiden välinen yhteistyö työtoiminnan toteuttamisessa oli vähäistä. Esimerkiksi liikkuvan ja tuetun työtoiminnan työpaikkoja ei ole tarjolla muilla toimialueilla.

Työkyvyn tuen prosesseissa monialainen yhteistyö rakentuu asiakaskohtaisesti tarvittavista yhteistyökumppaneista. Työkyvyn tuen asiakasprosesseissa monialaista yhteistyötä tehdään oman toimialueemme lisäksi muun muassa terveydenhuollon erityispalveluiden, työllisyyspalveluiden (mm. työkykykoordinaattorit), erityisoppilaitosten, eri hankkeiden, Kelan sekä ammatillista kuntoutusta järjestävien tahojen kanssa.

Vastuuyksikönpäälliköt kokivat yhteistyön muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa toteutuvan pääsääntöisesti hyvin. Asumispalvelujen kanssa yhteistyötä tehtiin tiiviisti. **Yhteistyön koettiin osin vaihtelevan paikkakunnittain ja riippuvan paljon myös ohjaajien aktiivisuudesta luoda verkostoja.** Osa mainitsi, että yhteistyötä on kehitetty ja kehitetään koko ajan. Vastauksissa oli myös kokemus, että alueelliset vammaispalvelut unohdetaan yhteistyökumppanina, koska viranomaistyö tehdään osaamiskeskuksessa.

Vammaispalvelu tekee **tiivistä yhteistyötä Tervia-logistiikan kanssa.** Yhteistyöllä varmistetaan mm. se, että kuljetuskalusto ja -henkilöstö vastaavat asiakkaiden erityistarpeita.

Muutama alue mainitsi tekevänsä yhteistyötä Kehitysvammaisten Tuki ry:n kanssa. Yhteistyö nähtiin hyvänä. Suurin osa vastuuyksikönpäälliköistä vastasi, että **yhteistyötä järjestöjen kanssa ei ole.**

Myös Kehitysvammaisten Tuki ry:n **jäsenyhdistykset** ottivat kanta siihen, että **tuetun työn sekä työ- ja päivätoiminnan henkilöstöä tulisi kouluttaa**. Koulutus nähtiin keinona varmistaa toiminnan laatu sekä mahdollisuutena kehittää palveluja nykyaikaisemmiksi. Työtoimintaan toivottiin **kuntouk-sellista työtettä**. Joillakin alueilla tunnistettiin henkilöstön suurempi vaihtuvuus, jonka takia osaa-misen vahvistamiselle nähtiin tarvetta.

Jäsenyhdistysten näkemysten mukaan **yhteistyö järjestöjen kanssa oli vähäistä**. Seitsemästä jä-senyhdistyksestä viisi vastasi, että yhteistyötä ei ole. Muutamilla alueilla yhteistyötä tehtiin vapaa-ajan toiminnan järjestämisen osalta tai hanketoiminnan osalta.

3.7 Tavoitteiden ja vaikuttavuuden mittaaminen

Alueellisten vammaispalvelujen päiväaikaisten palvelujen **omavalvontasuunnitelmassa on määri-telty kesäkuussa 2025 laadullisiksi tavoitteiksi seuraavat**:

- Palveluysikön toiminta tukee Pohteen strategian toteutumista
- Palveluysikön toiminta on turvallista asiakkaille ja henkilökunnalle
- Palveluysikössä on tyytyväinen, oman näköistä elämää elävä asiakas
 - asiakkaat ovat palvelun tarpeen mukaisissa palveluissa oikea-aikaisesti
 - palvelu vastaa asiakkaan tarpeeseen
- Palveluysikössä on hyvinvoiva henkilöstö
- Palveluysikön toiminta on taloudellisesti kestävä

Laadullisten tavoitteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti, joko kvartaaleit-tain tai puolivuositain. Omavalvontasuunnitelman pohjalta laaditaan seurantaraportti, jossa arvioi-daan palvelun saatavuutta, henkilöstön riittävyyttä ja HaiPro-ilmoituksia sekä asiakaspalautteita mu-kaan lukien muistutukset ja kantelut. Omavalvonnan seurantaraporttia ajalta 6-9/2025 ei ollut vielä julkaistu arvioinnin tekemisen aikaan, joten laatutavoitteiden toteutumista ei voitu vielä arvioida. Omavalvonnan seurantaraportti ei sisällä kaikkien laatutavoitteiden toteutumisen arviointia, kuten päiväaikaisten palvelujen henkilöstön hyvinvoinnin tai taloudellisen kestävyys arviointia.

Yhtenä keinona saavuttaa laadulliset tavoitteet mainitaan ”Säännöllinen suoritteiden ja vaikuttavuuden arviointi”¹⁹. **Työ- ja päivätoiminnan suoritteita seurataan, mutta vaikuttavuudelle ei ole määritetty selkeitä yhtenäisiä mittareita eikä vaikuttavuustiedon keräämiseksi ole selkeitä toi-mintamalleja**. Palvelujen vaikuttavuutta arvioidaan ainoastaan asiakaskohtaisesti erilaisilla mene-telmillä, kuten havainnoimalla asiakasta sekä hyödyntäen asiakkaan omaa arviointia toteuttamis-suunnitelmien arvioinnin yhteydessä. Vaikuttavuustietoa ei kuitenkaan kerätä siten, että sillä voitai-siin osoittaa työ- ja päivätoiminnan vaikuttavuutta koko asiakasryhmällä. Myöskään **sote-järjestä-missuunnitelman toimenpidettä työ- ja päivätoiminnan elämäntaitojen vahvistamisesta ei mi-tata ja seurata siten, että saataisiin palvelukohtaista tietoa palvelun vaikuttavuudesta**.

¹⁹ Tässä arvioinnissa vaikuttavuudella tarkoitetaan sitä, että palveluissa saadaan aikaan tavoiteltuja tuloksia, kuten asiakkaiden elämänhallinnan vahvistuminen ja työllistyminen palkkatyöhön.

Asiakkaiden siirtymistä palkkatyöhön tai opintoihin ei ollut mahdollista seurata asiakastietojärjestelmässä, vaan tilastoa pidettiin yllä manuaalisesti. Tiedon ei koettu olevan luotettavaa. Seurannan perusteella esimerkiksi Oulun alueella vuosina 2023–2025 siirtyi työtoiminnasta 10 asiakasta opintoihin tai palkkatyöhön ja tuetusta työtoiminnasta 15 asiakasta palkkatyöhön. Lissä on alle 5 asiakasta, jotka ovat siirtyneet tai ovat tällä hetkellä siirtymässä palkkatyöhön. Pudasjärvellä 12 asiakasta siirtynyt palkkatyöhön.

Päiväaikaisissa toiminnoissa seurataan asiakaspalautteita säännöllisesti. Vuonna 2024 otettiin käyttöön asiakaspalauttejärjestelmä Roidu, johon sekä asiakas että omainen voivat jättää palautetta. **Tyytyväisyys palveluun on kasvanut vuodesta 2024 vuoteen 2025.** Vuoden 2024 NPS oli 6 (122 vastaajaa, ka 6,3) ja **vuoden 2025 NPS oli 57** (148 vastaajaa, ka 8,5).

Vuonna 2024 86 % Roiduun vastanneista asiakkaista ja läheisistä (n=29) koki, että saatu palvelu oli hyödyllistä. **Vuonna 2025, 96 % vastaajista (n=115) koki palvelun hyödyllisenä.**

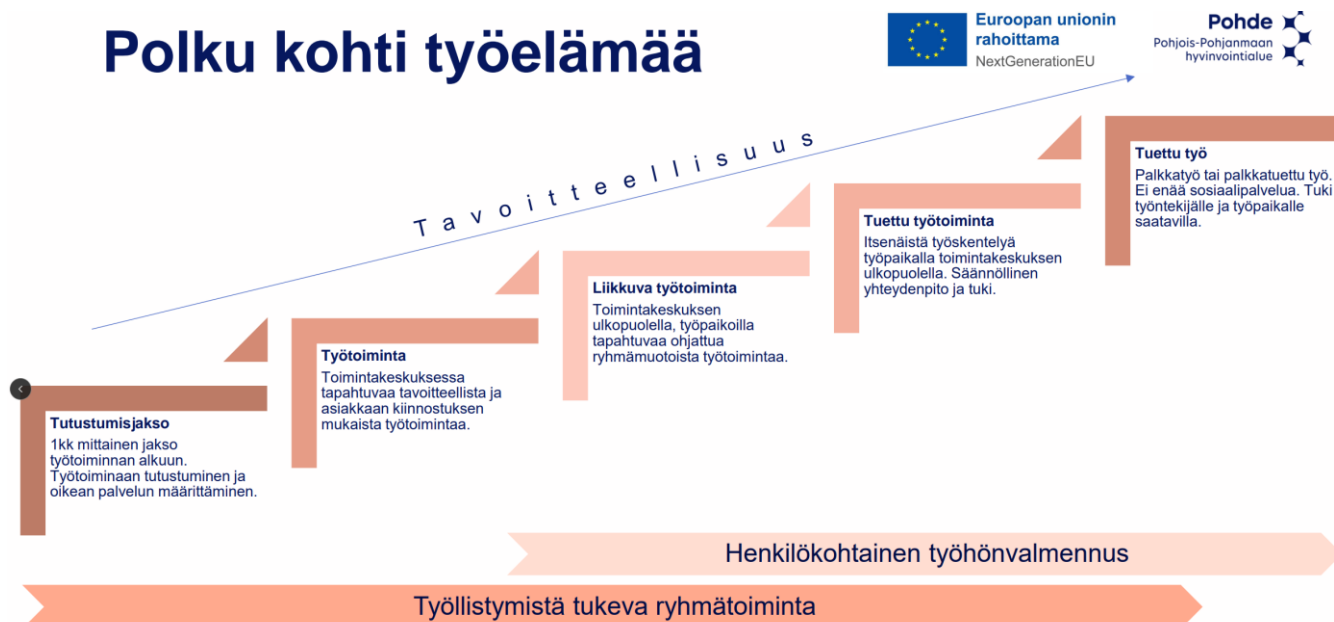
Päiväaikaisissa toiminnoissa otettiin syyskuussa 2025 käyttöön systemaattinen, manuaalinen kuukausittainen raportointijärjestelmä. Raportoinnissa seurataan muun muassa asiakasmääriä, toteutuneita toimintapäiviä, henkilöstöresursointia, asiakkaiden liikkuvuutta palvelujen välillä sekä asiakkaiden siirtymistä palkkatyöhön ja opintoihin. Tämä **mahdollistaa jatkossa toiminnan paremman seurannan, mittaamisen ja arvioinnin.**

3.8 Toiminnan kehittäminen

Vammaispalveluissa on ollut kaksi RRP2-hanketta. **RRP2-kehittämishanke ”Työhönvalmennuksen vahvistaminen työtoiminnassa”** oli toiminnassa 9/2023-6/2025. Hankkeessa luotiin Työhönvalmennuksen vahvistamisen toimintamalli, jonka avulla yhä useamman työtoiminnan asiakkaan on tarkoitus päästä sujuvasti palkkatyöhön tai opiskelemaan. Hankkeessa vahvistettiin työtoiminnan tavoitteita, lisättiin työhönvalmennusta ja yhtenäistettiin käytäntöjä. Toimintamallia pilotoitiin 1.10.2024-31.3.2025 Kalajoen, Ylivieskan, Pudasjärven, Taivalkosken ja Oulun toimintakeskuksissa.

Kuvassa 7 esitetään hankkeessa laadittu ”Työhönvalmennuksen vahvistaminen työtoiminnassa”-toimintamalli. Toimintamallin keskeinen lähtökohta on se, että jokaiselle asiakkaalle tarjotaan mahdollisuus tavoitella itselleen sopivaa työtä. Toimintamallissa tunnistetaan jokaisen yksilöllinen palvelutarve ja heitä tuetaan heidän henkilökohtaisissa tavoitteissaan.

Polku kohti työelämää

Kuva 7. Työhönvalmennuksen vahvistaminen työtoiminnassa -toimintamalli.

Toimintamallin käyttöönotto alkoi 5/2025, jolloin henkilöstölle järjestettiin koulutus toimintamallin käytöstä. Käyttöönotto ja juurruttaminen jatkuvat hankkeen päättymisen jälkeen syksyllä 2025.

Toisessa **RRP2-hankkeessa (8/2023-6/2025) "Itsenäistymisen tuen toimintamalli"** kehitettiin itsenäistymisen tuen käsikirja. Kirja on tarkoitettu kehitysvammaisten ja muiden tukea tarvitsevien henkilöiden, heidän perheidensä ja ammattilaisten avuksi itsenäistymisen tukemiseen.

Näiden hankkeiden lisäksi päiväaikaisissa toiminnoissa on **kehitetty ja vahvistettu liikkuvaa työtoimintaa sekä jalkautuvaa päivätoimintaa**. Lisäksi meneillään on **digitaalisten ja etäpalvelujen kehittäminen ja niihin liittyvän osaamisen vahvistaminen**.

Kehittämistyössä hyödynnetään asiakas- ja omaispalautteita sekä heidän kehittämis ehdotuksiaan. Asiakkaat ovat myös osallistuneet päiväaikaisten **toimintojen kehittämiseen** hankkeen kautta. Lisäksi asiakkaat ja omaiset osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja palautteen antamiseen säännöllisissä asiakas- ja omaistapaamisissa. Päivä- ja työtoiminnan asiakkaille on myös kuukausittainen yhteisökokous, jossa asiakkaat voivat osallistua toiminnan suunnitteluun.

Eri työyksiköissä kehittäminen vaihteli yksiköittäin. Kehittäminen kohdistui muun muassa liikkuvan työtoiminnan kehittämiseen ja yhteistyön luomiseen kunnan yritysten sekä toisten toimintakeskusten kanssa. Työntekijät ovat olleet yhteydessä kunnan yrityksiin ja yrityspuistoon kertoakseen toiminnasta ja liikkuvasta työtoiminnasta. Tuetun työn ja palkkatukipaikkojen etsiminen oli keskeinen yhteistyön muoto. Yhteistyötä oli kehitetty myös eri toimintakeskusten välillä ja jaettu henkilöstön osamista eri yksiköiden kesken. Myös asiakkaan arviointijaksoa toimintakeskuksessa oli kehitetty yhdessä yksikössä.

Kehittämistarpeet:

Yleisin mainittu kehittämistarve oli **työvalmennuksen kehittäminen**. Työllistymistä tukevan toiminnan osalta koettiin, että siihen tarvittaisiin omia työntekijöitä ja resurssia, jotka kykenisivät paneutumaan toimintaan ja ohjaukseen. Resurssi auttaisi panostamaan asiakkaiden palkkatyöhön pääsemiseen muun muassa kartoittamalla tehokkaammin työpaikkoja ja siihen soveltuvia asiakkaita sekä panostamalla asiakkaiden ohjaukseen.

Toiseksi eniten tuli vastauksia **henkilöstön koulutustarpeista**. Koulutusta tarvitsivat alueelliset työhön valmentajat. Lisäksi toimintakeskuksen ohjaajat ovat toivoneet koulutusta sisällön suunnitteluun ja ryhmäohjaukseen. Tietoa ja koulutusta toivottiin lisää myös työtoimintaan ja päivätoimintaan, jotta henkilöstöllä olisi riittävä osaaminen ja toiminnan sisällön kehittäminen mahdollistuisi.

Kolmanneksi yleisin kehittämistarve oli **toimintojen sisällön monipuolistaminen ja nykyaikaistaminen**. Asiakkaiden palvelutarpeiden nähtiin muuttuneen ja asiakkaat kaipasivat uudenlaista tekemistä motivoituakseen palveluun. Etenkin nuoret asiakkaat saattavat kokea palvelut heille sopimatomiksi tai tarvitsevat enemmän työelämäntaitoja sekä työkykyä kehittäviä työtehtäviä ja harjoittelua. Lisäksi sosiaalista kuntoutusta ja ryhmätaitojen opettelua koettiin tarvittavan entistä enemmän, koska asiakkaiden tuen tarpeet ovat laaja-alaisia. Asiakkailla on enemmän mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä peliriippuvuuksia, joten yhteistyötä tulisi lisätä mielenterveys- ja päihdepalvelujen kanssa.

Neljäntenä nousi tarve kehittää **toiminnan sisältöä asiakaslähtöisemmäksi, yksilöllisemmäksi ja asiakkaiden näköiseksi**.

Yksittäisiä kehittämistoiveita tuli seuraavista asioista: yhtenäinen asiakastietojärjestelmä, johon saataisiin kirjattua asiakassuunnitelmat, yhtenäiset palvelukuvaukset, sujuva palvelusta toiseen siirtyminen ja teknologian hyödyntäminen. Lisäksi työllisyyttä tukevan toiminnan osalta nähtiin, että Pohteen tulisi olla suunnannäyttävä ja palkata esimerkkinä työntekijöitä esimerkiksi avustaviin tehtäviin.

Tulevaisuuden kehittämistarpeita oli kartoitettu myös muun muassa hankkeiden kautta sekä asiakas-, omais- ja henkilöstöpalautteista. Kehittämistarpeiksi oli tunnistettu:

- Yhtenäisen työ- ja toimintakyvyn arviointimenetelmän kehittäminen ja käyttöönotto
- Vertaistuki työllistymisen tukemisessa ja työsuhteessa
- Työhön valmentamisen osaamisen ja roolin vahvistaminen edelleen
- Työ- ja päivätoiminnan monipuolistaminen:
 - Liikkuvan työtoiminnan jatkokehittäminen ja jalkauttaminen koko Pohteen alueelle
 - Etä- ja digipalveluiden kehittäminen
 - Asiakkaiden digitaitojen vahvistaminen
- Työnantajayhteistyön vahvistaminen yhteistyössä esimerkiksi järjestöjen kanssa
 - työnantajien tietoisuus tuetusta työtoiminnasta
 - työnantajayhteistyön osaamisen vahvistaminen
 - läheisten rooli työllistämisen tukemisessa
- Kirjaamiskäytäntöjen osaamisen vahvistaminen ja yhtenäistäminen

- Toimialueiden välinen yhteistyö
 - asiakkaiden peruspalvelujen ensisijainen toteutuminen ja turvaaminen
 - liikkuvan ja tuetun työtoiminnan toiminta-alustojen kehittäminen ja saatavuus tukipalvelutehtäviin
- Toimitilojen uusiminen vastaamaan asiakas- ja toiminnan tarpeita

Jäsenyhdistykset toivoivat toimintaa kehitettävän siten, että **asiakkaan yksilöllisyys huomioitaisiin paremmin ja palvelut vastaisivat paremmin asiakkaiden tarpeita**. Kaivattiin myös **oikeaa työtä ja uusia toimintamuotoja**. Työtoimintaa toivottiin enemmän toimintakeskusten ulkopuolelle.

Palkkasuhteista tuettua työtä (työvalmennus, työllistymisen tuki ja työssä suoriutumisen tuki) tulee **kehittää vastaamaan työhön kykenevien kehitysvammaisten toiveita ja tarpeita sekä osallisuutta työelämään**. Tuetun työn sekä työ- ja päivätoiminnan kehittämiseen toivottiin panostettavan enemmän, jotta se olisi **monipuolisempaa ja asiakaslähtöisempää**.

Jäsenyhdistykset toivoivat heidän **asiantuntemuksen hyödyntämistä kehitysvammaisten henkilöiden parhaaksi sekä yhteistyötä vapaa-ajan toimintojen ja palvelujen saatavuuden parantamiseksi**.

Lähes kaikissa palautteissa nostettiin esille myös kuljetuspalvelujen parempi saatavuus ja toiminta. Nyt työtoiminnan toteutuminen saattoi olla kuljetusten aikatauluista riippuvainen, vaikka kuljetuspalvelun pitäisi mahdollistaa asiakkaan osallisuus yksilöllisen suunnitelman mukaisesti. Pie-nillä paikkakunnilla kuljetus saattoi myös kestää pitkään, jolloin asiakkaan työ- tai päivätoiminnassa käytettävää aikaa kului autossa istumiseen.

4 Johtopäätökset

Arvioinnissa selvitettiin miten vammaisten työllistymistä tukeva toiminta sekä työ- ja päivätoiminta toteutuvat Pohteella.

Strategian tavoitteet toteutuivat osittain. Tiivis yhteistyö järjestöjen kanssa toteutui vain osalla alueista. Osalla alueista järjestöyhteistyötä ei ollut lainkaan. Osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen osalta strategian tavoite toteutui. Asiakkaita osallisuutta tuettiin työ- ja päivätoiminnalla ja asiakkaat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä palveluihin. Lisäksi asiakkaita otettiin mukaan toiminnan kehittämiseen ja suunnitteluun.

Sote-järjestämissuunnitelman tavoite ”*vammaiset asiakkaat saavat tarpeen mukaiset, arkea tukevat ja elämänlaatua lisäävät päiväaikaisen toiminnan palvelut*” toteutui osittain. Alueellinen yhdenvertaisuus ei toteutunut palvelujen saatavuuden osalta. Työ- ja päivätoiminta tukivat asiakkaiden arkea, mutta tila ja resurssihaasteet sekä kuljetuksiin liittyvät haasteet vaikeuttivat palvelujen saatavuutta. Toimintapäivien kestoa ja määrää oli jouduttu osin rajoittamaan tila- ja resurssihaasteiden takia ja esimerkiksi Oulussa päivätoimintaa ei kyetty tuottamaan tarpeen mukaisesti. Lisäksi alueellista eriarvoisuutta toi se, että työpaikkojen saaminen oli haastavampaa pienillä paikkakunnilla. Palkkatyöhön työllistymistä tapahtui osalla asiakkaista.

Yhtenä toimenpiteenä oli työ- ja päivätoiminnan toimintamallin kehittäminen elämäntaitoja vahvistavaksi. Palvelualueella ei kuitenkaan mitata elämäntaitojen vahvistumista siten, että työ- ja päivätoiminnan vaikutuksia elämäntaitojen vahvistumiseen voisi todentaa.

Sote-järjestämissuunnitelman tavoite työ- ja päivätoiminnan tilojen käytön optimoinnista oli edennyt. Työ- ja päivätoiminnan tilahaasteisiin oli haettu ratkaisuja, mutta tilat eivät kaikilta osin vastanneet asiakkaiden ja toiminnan tarpeisiin.

Talousarvion 2025 sekä toiminta- ja taloussuunnitelman 2025–2027 tavoitteet olivat toteutuneet osittain. Työ- ja päivätoimintaa oli kehitetty ja esimerkiksi hankkeessa kehitetyn toimintamallin juurruttaminen oli menossa. Työ- ja päivätoimintaa kehitettiin yhdessä asiakkaiden, läheisten ja osittain järjestöjen kanssa. Vammaispalvelut olivat mukana myös Digitaalisten ja etäpalvelujen kehittämissuunnitelmassa. Monialaisen yhteistyön kehittämisen vahvistumisen edistymistä työkyvyn tukea tarvitsevien työikäisten osalta, ei raportoitu tietopyyntöjen vastauksissa.

Huomioitavaa arviointiaineiston osalta oli, että eri tahojen vastaukset työ- ja päivätoiminnan tilanteesta ja haasteista olivat hyvin samansuuntaisia niin myönteisten kuin kehittämistä vaativien asioiden osalta. **Näkemykset ovat siten yhdenmukaisia, mikä helpottaa ja edesauttaa eri tahojen sitoutumista yhteiseen kehittämiseen sekä yhteistyöhön.** Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että arvioinnissa havaittuja kehittämiskohteita tarkastellaan ja toimintaa kehitetään asiakaslähtöisesti varmistaen palvelujen yhdenvertainen toteutuminen.

Toiminnan seurannassa ja arvioinnissa oli myönteistä koko Pohteella kehittynyt omavalvonta, joka näkyi myös päiväaikaisten palvelujen omavalvontasuunnitelmassa, valvonnassa sekä

omavalvontasuunnitelmien seurantaraportoinnissa. Ainoa havaittavissa oleva haaste oli tavoitteiden määrittelyssä ja niiden mittaamisessa. Tavoitteiden määrittelyssä ei huomioitu niiden mitattavuutta, eikä kaikille tavoitteille ole määritetty selkeitä mittareita. **Tavoitteiden määrittelyä ja niiden toteutumisen mittaamista on hyvä kehittää samalla kun tietojärjestelmät alkavat mahdollistaa paremmat seurantatiedot.**

Työ- ja päivätoiminnassa ainoat **palvelujen vaikuttavuutta** kuvaavat mittarit olivat NPS, asiakkaan kokemaa hyötyä palvelusta ja palkkatyöhön sijoittuminen huomioiden, että tieto palkkatyöhön sijoittumisesta ei ollut luotettavaa. Vaikuttavuuden seuranta jäi pääosin yksittäisen asiakkaan tasolla tapahtuvaksi. **Palvelualueelta puuttui vaikuttavuudenseuranta, jonka avulla vaikuttavuutta eri palvelujen tai asiakasryhmien osalta olisi voitu tarkastella.** Tietojärjestelmien ja seurannan kehittämisen myötä on tärkeää vertailla palvelujen vaikuttavuutta myös oman tuotannon ja ostopalvelun välillä.

THL:n tilastojen mukaan Pohdeella oli keskimääräistä vähemmän asiakkaita työllistymistä tukevassa toiminnassa. Kyse voi olla tilastointitapojen eroista ja/tai hyvinvointialueiden käynnistymiseen liittyvistä tiedonkeruun haasteista. Asia on kuitenkin hyvä huomioida ja mikäli THL:n tilastot osoittavat jatkossakin muuta maata alhaisempaa asiakasmäärää työllistymistä tukevassa toiminnassa, niin vammaispalvelujen on syytä verrata toimintamallejaan niihin hyvinvointialueisiin, joissa asiakasmäärät ovat suurempia.

Yhteenvetona voidaan todeta, että strategian, sote-järjestämissuunnitelman ja talousarvion 2025 tavoitteet toteutuivat osittain. Strategian tavoite tiiviistä järjestöyhteistyöstä toteutui vain osalla alueista. Osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen osalta strategian tavoite toteutui. Sote-järjestämissuunnitelman tavoitteiden osalta, alueellinen yhdenvertaisuus ei toteutunut palvelujen saatavuuden osalta. Työ- ja päivätoiminta tukivat asiakkaiden arkea, mutta tila ja resurssihaasteet sekä kuljetukseen liittyvät ongelmat vaikeuttivat palvelujen saatavuutta eri tavoin eri alueilla.

Työhön valmennusta oli kehitetty hankkeessa, jonka juurruttaminen käytäntöön oli meneillään. Myös sote-järjestämissuunnitelman tavoite työ- ja päivätoiminnan tilojen käytön optimoinnista oli edennyt, mutta tilat eivät kaikilta osin vastanneet asiakkaiden ja toiminnan tarpeisiin. Toimintasuunnitelman mukaisesti työ- ja päivätoimintaa kehitettiin yhdessä asiakkaiden, läheisten ja osittain järjestöjen kanssa. Työ- ja päivätoiminnassa nähtiin kuitenkin vielä kehittämistarpeita, muun muassa sisällön monipuolisuuden, yksilöllisten tarpeiden huomioimisen ja asiakaslähtöisyyden kehittämisen näkökulmista. Toiminnan tavoitteiden sekä palvelujen vaikuttavuuden mittaamisessa on myös kehitettävää.

5 Tarkastuslautakunnan suositukset

Arvioinnissa tehtyjen havaintojen ja johtopäätösten pohjalta tarkastuslautakunta antaa seuraavat suositukset. Osaa suosituksista tarkastuslautakunta pitää välttämättöminä, jotta lainsäädännön vaatimukset toteutuvat. Osa suosituksista ovat tärkeitä toiminnan tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden parantamisen näkökulmista.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Suosituksset, jotka ovat välttämättömiä lainsäädännön vaatimusten noudattamiseksi:

- Vammaispalvelujen tulee varmistaa, että asiakkaalla on mahdollista saada työ- ja päivätoimintaa palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti hänen tarpeitaan vastaava määrä ja palvelut toteutuvat yhdenvertaisesti koko hyvinvointialueella. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 4 §, sosiaalihoitolaki 33 §, vammaispalvelulaki 26 §)

Suosituksset, jotka ovat tärkeitä toiminnan tuloksellisuuden parantamiseksi:

- Työ- ja päivätoiminnan tiloja tulee uudistaa siten, että ne ovat esteettömät ja mahdollistavat asianmukaisen työ- ja päivätoiminnan toteuttamisen asiakastarpeiden mukaisesti eivätkä aiheuta terveys- tai turvallisuusriskejä asiakkaille tai henkilökunnalle.
- Työ- ja päivätoiminnan sisältöjä ja ohjaajien valmiuksia on tärkeä kehittää siten, että ne vastaavat asiakkaiden erilaisiin tarpeisiin. Lisäksi työtehtävien valinnassa tulee huomioida asiakkaan taidot ja kyvyt.